

raspoređenih pomoćnih zgrada. Ako je obitelj činila veću zadrugu, tu su se redale i jednodostupne drvene zgrade za pojedine obitelji (*komore*), potom za stoku ili kombinirane višenamjenske gospodarske zgrade (*štagljevi*) za spremanje sijena, krupnih alata i naprava, te posebno priređen prostor za vršenje žita. Od zgrada za spremanje usjeva osobito su slikovita bila spremišta za kukuruz u klipu, eliptična tlocrta i trbušasta korpusa, sagrađena od ljeskova pruca (*koš, kurušnjak*). Na dvorištima su bile sušnice za sušenje lana, konoplje i voća. Na potocima u blizini sela stajale su drvene vodenice za mljevenje žita, a u vinogradima kolibe, koje su se, osim kao skloništa i spremišta za alat, upotrebljavale i za preradu i smještaj vina (*kleti, hisovi*). U brežuljkastim predjelima sela su uglavnom bila razbijena tipa i sastojala su se od nekoliko odvojenih zaselaka, dok su u ravničarskim krajevima bila zbijenija, s okućnicama pretežno smještenima uz put ili rijeku. Poput kuća, u tim su se selima od drvene građe gradile i crkvice, katkada s vrlo lijepo oslikanom unutrašnjošću (crkva Sv. Barbare u Velikoj Mlaci kraj Zagreba).

Sasvim na sjeveru i na istoku Hrvatske zidovi kuća građeni su od zemlje: nabojem, domaćom nepečenom ciglom (*čerpič*) ili pravom pečenom opekom. Vrlo je udomaćena i kanatna gradnja zidova: osnovna konstrukcija od vodoravnih, uspravnih i kosih greda ispunjena je pleterom, tesanicama ili opekom, potom je sve premazivano mješavinom zemlje i pljeve te naposljetku obijeljeno. Kuće su u tim krajevima prizemnice, starije većinom s dvostrešnim krovom od slame ili trske (na istoku) a novije od pločastoga crijeva, s trijemom duž dvorišnoga pročelja; užom su stranom pretežno bile okrenute ulici. Po Slavoniji i Baranji vrlo su uobičajene duge, jednokrovne zgrade, gdje se osim glavne stambene kuće (sastavljene također od veće ulične sobe, središnje kuhinje i manje sobe) pod istim krovom nastavljaju i stambene prostorije za pojedine obitelji s posebnim ulazom iz trijema (*kućari, kiljeri*), kao i ostale kućne i gospodarske prostorije: spremišta, staje, pecare i sl. Na usku i dugačku dvorištu dominirao je bunar s dermom, a na središnjem se položaju obično nalazio bogato ukrašen drveni ambar za žito. Na prednje se dvorište nastavljalo stražnje s gumnom, utabanom kružnom ravninom za vršenje žita. I mlinove je pokretala stoka; stoga su to bile veće zgrade kružne osnove i stožasta krova (*suvar*). Sela su u ravničarskim predjelima najčešće zbijena, s pravilnim okućnicama, poredanima uz ulicu, šor, dugačku i po nekoliko kilometara. Dvorišta su prema ulici ograđena drvenom ogradom (*taraba*), s malom i velikom *kapijom*. Ravne ulice s drvoredima dudova i klupama pred kućama, gdje su stanovnici provodili ljetna predvečerja, bile su tipične oznake krajolika I Hrvatske. Izvan naselja nalaze se posebni gospodarski pogoni, *salaši i konaci*, sa zgradama za stanovanje i nastambama za stoku. Značajka toga područja su i *zemunice*, prostorije iskopane u laporu, koje gdje gdje služe kao spremišta.

LIT.: Hrvatski građevni oblici (Das Bauernhaus in Kroatien, Kroatische Bauformen), I—V (zbirka nacrti seljačkih kuća u Hrvatskoj, s predgovorom M. Pilara), Zagreb—Dresden 1904—11. — *M. Gavazzi*, Pregled etnografije Hrvata, I, Zagreb 1940. — *M. Miličić*, Nepoznata Dalmacija, Zagreb 1955. — *A. Freudenreich*, Narod gradi na ogoljelom krasu, Zagreb—Beograd 1962. — Selo Trg kod Ozlja, Beograd 1969. — *A. Freudenreich*, Kako narod gradi na području Hrvatske, Zagreb 1972. — *A. Muraj*, Transformacija načina i kulture stanovanja u Jalsveću, Narodna umjetnost (Zagreb), 1977. — Tradicionalna stambena kuća, Zagreb 1978. — *K. Marković*, O tradicijskoj arhitekturi kao kulturnoj pojavi, ZNŽO, 1983. A. Mj.

NARONA → VID

NAŠICE. Spominju se od XIII. st. (*Nekche*) kao posjed templara s romaničkom crkvom Sv. Martina i roda Aba, koji je podignuo castrum (gradište se nalazi uz današnje groblje). Nakon templara N. su držali Ivanovci, potom Gorjanski, pa knezovi Iločki, a 1532—1687. Turci. Od kraja XIII. st. na posjedu Aba su franjevci. Njihova (sada i župna) crkva Sv. Antuna Padovanskoga ranogotička je crkva propovjedničkoga tipa izduljena poligonalnoga svetišta s potpornjima. Spaljena je bila 1683, obnovljena 1703—07. Tijekom XVIII. st. barokizirana: uz lađu su prigradene dvije kapele (1719. i 1763), sagrađen je 45 m visoki zvonik (1712—14), a produljena crkva dobiva novo pročelje (1763—65). U crkvi se nalaze barokni oltari (1765—74), propovjedaonica (1769), ispovjedaonica (1772), orgulje Josipa Jančeka iz Budima (1776), rokokoo oratorij s grbom Pejačevića, korske klupe s ciklusom reljefa o kralju Davidu i Sv. Antunu Padovanskome. Među slikama se ističu radovi fra Josipa Kronovetera i slika na gl. oltaru koju je potpisao Ivan Garikovac 1771, a među zlatarskim predmetima ciborij, monstranca (1766) i dva kaleža sa sličicama od emajla bečkoga majstora Leopolda Glockseissena, dar M. i G.

Marjanovića (1754). Uz crkvu je trokrilni jednokatni samostan pregrađivan 1712—55. — Na položaju Klara otkopane su (1953—56) ruševine srednjovj. samostana klarisa; među nalazima prevladava keramika. Uz prostrani park engleskoga tipa dva su dvorca grofovske obitelji Pejačević: klasicistički jednokatni (1812) s prizidanim kulama (1865) i prizemni (1909). Neogotičku kapelu Uzašašća Gospodnjega s kriptom Pejačevića gradio je H. Bollé (1881). Uz nju je grob skladateljice Dore Pejačević s njezinim poprsjem (Đ. Jovanović, 1906). U Našicama djeluje kolonija umjetničke keramike »Hinko Juhn« (osn. 1978). — U agresiji na Hrvatsku 1991—92. grad je teško stradao. Oštećene su crkva Sv. Martina, franjevački samostan s crkvom Sv. Antuna, dvorac Pejačević (klasicistički), groblje (kripta Pejačevića).

LIT.: *D. Pinterović*, Povijest Našica, Osječki zbornik, 1954. — *I. Mažuran*, Arheološko iskapanje u Našicama, ibid., 1956. — Umjetnost XVIII stoljeća u Slavoniji (katalog), Osijek 1971. — *S. Majstorović*, Našice kroz 700 godina 1229—1929, Slavonski Brod 1973. — *Z. Horvat*, Bedemgrad—Našice, Vijesti MK, 1977, 4. — *P. Cvekan*, Franjevci u Abinim Našicama, Našice 1981. — *Horvat—Matejčić—Priatelj*, Barok. — *L. Dobronić*, Posjedi i sjedišta templara, Ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj, Rad JAZU, 1984, 406. — Cultural Heritage of Croatia in the War 1991—92, Zagreb 1993. A. Ht.

NATALE, Bonifacio Dalmata → BONIFACIJ, NATAL

NAUMOV, Dimče, kipar (Titov Veles, Makedonija, 13. VI. 1938 — Pariz, 1976). Završio Školu primijenjene umjetnosti u Zagrebu 1958. Bio je suradnik V. Bakica 1958—66. U crtežu i skulpturi opredijelio se za analitičko, konstruktivno oblikovanje i dinamičke ritmove elementarnih geometrijskih jedinica (*Gradenje*, 1966; *Potres*, 1968). Samostalno je izlagao u Zagrebu 1965. i Bruxellesu 1968. Sudjelovao na Bijenalu mladih u Parizu 1965. i na izložbi »Suvremeno jugoslavensko kiparstvo« u Pragu 1969.

LIT.: *Z. Rus*, Jordan—Lovrenčić—Naumov, ŽU, 1967, 3—4.

Ž. Sa.

NEČUJAM, uvala na S strani otoka Šolte. Bila je naseljena u ant. doba (arheol. nalazi), a spominje se u srednjovj. ispravama. Potkraj XV. st. tu su boravili Dujam Balistrić i njegov prijatelj Marko Marulić; iz toga su se doba sačuvala ruševine gotičke crkvice Sv. Petra i kasnije pregrađena kamena kuća, u kojoj je uređena memorijalna zbirka M. Marulića.

LIT.: *C. Fisković*, Prilog životopisu Marka Marula Pečenića, Republika, 1950, 4. — Šolta (monografija), Split 1990.

NEDELIŠĆE, gradić u Međimurju. Jednobrodna gotička župna crkva Sv. Trojstva s poligonalnim svetištem (presvođeno križnim svodom) barokizirana je u XVIII. st.; s obje strane broda prigradnja je po jedna kapela, a uz gl. pročelje zvonik (1703). Svetište je izvana ukrašeno skulpturom rađenom pod utjecajem praških Parlera. Cinktor oko crkve potječe iz 1830. U crkvi su kameno svetojarište iz poč. XVI. st. s drvenim kipovima iz XVII. st., nadgrobna ploča s grbom V. Dragića (1578), barokni oltari i propovjedaonica iz 1793—94. — U klasicističkoj kapelici je kameni kip Sv. Trojstva (oko 1768). Marijin pil podignut je 1812.

LIT.: *A. Horvat*, Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međimurju, Zagreb 1956. — *Ista*, Između gotike i baroka, Zagreb 1975. — *Horvat—Matejčić—Priatelj*, Barok. A. Ht.

NEDINUM → NADIN

NEDJELJA → SVETA NEDJELJA

NEHAJEV CIHLAR, Milutin, književnik (Senj, 25. XI. 1880 — Zagreb, 7. IV. 1931). Studirao je kemiju u Beču, gdje je doktorirao 1903. Stekao je široku naobrazbu i upoznao lik. život i suvremena umj. kretanja (impresionizam, secesija). Zauzimao je istaknuto mjesto u krugu hrv. modernista na poč. XX. st. Pisao je romane, pripovijetke, eseje i kritike; bavio se publicistikom i prevodjenjem. Prikaze izložaba i pojava u lik. životu Zagreba objavljivao je u »Nadi« (Sarajevo, 1901/02), »Obzor« (1902/03), »Agramer Tagblatt« (1916/17), »Jutarnjemu listu« (1921—27) i »Hrvatskoj reviji« (1928—29). Pisao je o A. Menzlu, V. Bukovcu, I. Rendiću, F. Kovačeviću, M. Račkom, A. Uvodiću, J. Mišeu, S. Šumanoviću, V. Gecanu i dr.

LIT.: *S. Batusić*, Poslije smrti Milutina Nehajeva, Savremenik, 1931, 10.

R.

NEIDHARDT, Juraj, arhitekt i urbanist (Zagreb, 15. X. 1901. — Sarajevo, 13. VII. 1979). Studirao je arhitekturu na Akademiji u Beču (P. Behrens), gdje je diplomirao 1924. Te godine za projekt zračne luke u Beču dobiva Lilienthalovu nagradu. God. 1925—28. radi u Zagrebu kod R. Lubinskog i L. Kalde, 1930—32. zaposlen je u ateljeu P. Behrensa u Berlinu (Haus Ring der Frauen, trgovačka kuća na Alexanderplatzu, sinagoga u Zlfnu, ljetnikovac Ganz u Cronbergu, seljačko naselje Hohenlanke),